

Прядко І. В., ст. викладач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Численні наукові дослідження доводять той факт, що конкурентоспроможність держави чи регіону тісно корелює з розвитком інноваційної діяльності на заданій території. Таким чином проблема удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності як показника ефективності реалізації інноваційної політики стає пріоритетним завданням для українського менеджменту. Стаття призначена визначенню основних інструментів інноваційної політики в Україні. Проаналізовано найбільш популярні інструменти зазначеної політики. Визначена їх сутність. Визначені основні переваги та недоліки таких інструментів зазначеної політики як науковий парк та технологічний парк. Проведено порівняльний аналіз найбільш популярних інструментів інноваційної політики. Зроблено висновок, які саме інструменти інноваційної політики доцільно застосовувати на державному та регіональному рівнях з метою удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності.

Ключові слова: інноваційна політика, державна інноваційна політика, регіональна інноваційна політика, наукові парки, технологічні парки, кластери, технологічні платформи.

Priadko I. V., Senior Lecturer in the Department of Economic Theory and International Economics, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine.

BASIC INSTRUMENTS OF UKRAINE'S INNOVATION POLICY

Introduction. The development of regional innovation leads to economic growth of the region, and therefore, the state. Each separate territory has own identity, which reveals itself in the resources, personnel, favorable institutional environment, innovative infrastructure, and regional conditions. The presence of such specific features leads to the structure of the organizational and economic mechanism of regulating innovation activity, and their condition allows assessing the effectiveness of innovation regional policy implementation and the functioning of the organizational and economic mechanism of innovative activity regulation.

Purpose. The purpose of the article is to determine the effectiveness of the main institutional tools of Ukrainian innovation policy. The following tasks are: 1) to disclosure of the essence of existing instruments of innovation policy; 2) to conduct comparative analysis and identify among them the most effective instruments of innovation policy.

Results. The peculiarities of the functioning of scientific and technological parks as the most used instruments of innovation policy are revealed in the article. The comparative analysis of its activity is conducted. It is concluded that activity of technological parks is more protected by the state. It is highlighted that the activity of scientific parks is more responsive to changing market conditions and is able to adapt better to conditions of imperfect market competition. In addition, the essence of clusters is disclosed in the article, and a cluster map of Ukraine is presented. Technological platforms as an innovative policy tool, which is gradually gaining popularity, are considered. The main problems of the clusters

and technological platforms functioning are identified. The innovative policy tools, which are more appropriate for state and regional policies implementation, are concluded.

Conclusions. On the basis of the material, we can conclude that clusters and technology platforms are most appropriate organizations that promote the development of innovation both at national level and at the regional level.

Keywords: innovation, innovation policy, state innovation policy, regional innovation policy, industrial parks, technology parks, clusters, technology platforms.

JEL Classification: A10, O38.

Постановка проблеми. У сучасних умовах євроінтеграції рівень економіки держави забезпечує ефективна інноваційна політика. На сьогодні велика кількість українських науковців досліджує проблеми реалізації зазначеної політики. Проблемою є факт, що державна інноваційна політика не забезпечує збільшення обсягу інновацій, що загострює проблему конкурентоздатності як на рівні регіонів, так і країни в цілому. Тому питання практичної реалізації інноваційної політики досі остається відкритим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням сутності інноваційної політики займалися багато зарубіжних та вітчизняних дослідників: Л. Федулова [1], В. Третяк [2], А. Махмутов [3], З. Костак [4], Т. Наконечна [5], Р. Фатхутдинов [6], І. Глущенко [7], Ю. Корчагин [8] та інші. Однак часті зміни українського законодавства, нерозуміння сутності інноваційної політики та основних її інструментів привело до проблем її практичної реалізації.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є визначення ефективності основних інституційних інструментів української інноваційної політики. В рамках поставленої мети вирішуються такі задачі: розкриття сутності існуючих інструментів інноваційної політики; проведення порівняльного аналізу та визначення серед них найбільш ефективних.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні існує доволі багато інструментів реалізації інноваційної політики. В рамках даної статті зосередимось на організаційно-інституційних її одиницях. До них відносяться [6]: індустриальні парки; технологічні парки;

кластери; вільні економічні зони (далі – ВЕЗ); території пріоритетного розвитку (далі – ТПР); наукові парки; технологічні платформи.

Проаналізуємо такі організації, які є найбільш вживаними при реалізації інноваційної політики України. До таких структур відносяться наукові парки, технологічні парки, індустриальні парки, кластери та технологічні платформи, оскільки ВЕЗ та ТПР, які функціонували протягом періоду з 2000 по 2005 роки, були ліквідовані у 2005 році, як такі, що не досягли мети свого створення.

Науковий парк – це юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів наукового парку [10].

Технологічний парк – юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції [11].

Не дивлячись, що наукові та технологічні парки є інструментом реалізації інноваційної політики та обидва сприяють розвитку інноваційної інфраструктури, їх функціонування має свої відмінності (табл. 1).

Таблиця 1 Особливості функціонування наукових та технологічних парків в Україні

Науковий парк	Технологічний парк
Законодавчий документ, який регулює діяльність	
Закон України «Про наукові парки» (25 червня 2009 р.)	Закон України «Про спеціальні режими інноваційної діяльності технологічних парків (16 липня 1999 р.)
Ініціатива створення	
Вищий навчальний заклад	Підприємство
Статус, статутний капітал	
Юридична особа, об'єднання часток вкладів засновників	Не є юридичною особою, без об'єднання вкладів
Мета	
Сприяння розвитку наукової та інноваційної діяльності регіону; Матеріально-технічна база для комерціалізації результатів наукових досліджень та їх впровадження на ринок [10].	Створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції [11].
Основні функції діяльності	
Організація, координація, контроль у процесах розробки та виконання проектів наукового парку [10].	Прискорення впровадження винаходів та новітніх технологій у виробництво [11].
Пріоритети у видах діяльності визначаються:	
Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»; Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»; Відповідно до напрямів наукової діяльності вищого навчального закладу з урахуванням потреб регіону [10].	Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [10]; Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [11];
Особливості реалізації проектів:	
На конкурсних засадах у рамках пріоритетних напрямів проекти подаються до виконавчого органу управління науковим парком. За результатами конкурсу виконавчий орган управління науковим парком приймає рішення та укладає договір про партнерство [10].	Розглядаються Президією Національної академії наук України та затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері науки. Видається свідоцтво про державну реєстрацію проекту, яке є підставою для запровадження спеціального режиму інноваційної діяльності технологічного парку [11].
Строк реалізації проекту	
Не більше 7 років з дня державної реєстрації	15 років (свідоцтво про державну реєстрацію дійсно 5 років з моменту реєстрації)
Пільги:	
1. Можливе фінансування за рахунок коштів державного бюджету; 2. Звільняються від сплати ввізного мита обладнання і комплектуючі та матеріали [10].	Державна підтримка у вигляді запровадження бюджетних програм та субсидювання ввізного мита; Повне або часткове (до 50 відсотків) безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) проектів технологічних парків; Повну або часткову компенсацію відсотків, сплачених виконавцями проектів технологічних парків комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування проектів технологічних парків [11].

Джерело: [10, 11]

Аналізуючи дані табл. 1, можна зробити висновок, що діяльність технологічних парків є більш захищеною з боку держави, для неї існує більше привілеїв через впровадження

спеціальних режимів інноваційної діяльності. Це можна пояснити тим, що окупність технопарків має великий за абсолютною величиною лаг – понад 10 років у розвинених країнах світу. Прогнозне значення періоду самоокупності для українських регіонів складає 15-20 років, але в сучасних умовах політичної нестабільності в країні воно може збільшуватись в рази. Тому майже єдиним інститутом, який може дозволити подібне інвестування є держава. Але прерогативи державної підтримки технологічних парків містять в собі і значні недоліки: по-перше, обмеження у виборі проектів з боку інвесторів; по-друге, значний ступінь бюрократизації, лобіювання власних інтересів та непрозорості прийняття рішень. Поширеною є ситуація обмеження державою процесів реалізації проектів технопарків.

Таким чином, діяльність наукових парків порівняно з діяльністю технологічних парків є більш ризиковою з одного боку, та варіативною з іншого боку. Діяльність наукових парків більш чутливо реагує на зміну ринкової кон'юнктури та здатна краще адаптуватися в умовах недосконалої ринкової конкуренції.

На відміну від ієрархічних відносин, які є основою існування технологічного парку та прослідковуються при функціонуванні наукових парків, в останній час все більшої популярності набувають організації, діяльність яких базується на партнерських відносинах. Такими організаціями є кластери та технологічні платформи.

Кластери – це міжгалузеві комплекси, що поєднують виробничі відносини з науково-інноваційною діяльністю. Характерним ознаками кластеру є:

- 1) схожість його об'єктів;
- 2) розвиток кластерної стратегії має тісно корелювати зі стратегією економічного розвитку регіону, де розташований кластер;
- 3) міжнародна та міжрегіональна доступність виробництва;
- 4) синергія зусиль в науці та виробництві [12].

Процес кластеризації регіонів країни набуває все більшого поширення (табл. 2).

Багатьма економістами все частіше піднімається питання про формування кластерної політики на національному рівні, оскільки поки відсутні будь-які законодавчі та нормативно-правові акти, які б регулювали діяльність вітчизняних кластерів. Не зважаючи на цей факт, кластеризація на регіональному рівні все частіше привертає на себе увагу учасників економічних відносин регіонів через взаємопов'язаність та взаємозалежність діяльності економічних агентів на певній території [12].

Інтеграція України до Європейського Союзу привернула увагу до створення так званих «технологічних платформ». Такі організації мають на меті розвиток наукових кадрів та промислового потенціалу країни для підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку. Основною задачею технологічних платформ (далі – ТП) є узгодженість потреб бізнесу (найчастіше промисловості) з пріоритетними напрямками розвитку науки. Вони підвищують дефрагментацію в науковій галузі та мобілізують джерела фінансування [9].

Для формування ТП характерні такі стадії:

1. Представники промислового сектору узгоджують бачення розвитку певних галузей промисловості;
2. На наступному етапі представники бізнес-сектору, сектору науки та потенційні споживачі результату нового продукту складають стратегічні дослідницькі програми;
3. На завершальному етапі відбувається реалізація відповідної стратегічної дослідницької програми [9].

Зазначений спосіб формування ТП дозволяє здолати перешкоди на шляху генерації нового продукту чи технології, поява яких найчастіше пов'язані з неефективною організацією інноваційного процесу.

Крім зазначених вище технологічних платформ існують національні технологічні платформи (далі – НТП).

Таблиця 2 Кластери України та їх спеціалізація за регіональною ознакою

Економічний регіон	Основні види діяльності	Кластери
Подільський	Машинобудування, підтримка існуючих кластерів (швейного, будівельного, харчового, туризму) [13].	- Хмельницький будівельний кластер; - Хмельницький швейний кластер; - Кам'янець-Подільський туристичний кластер; - кластер сільського туризму «Оберіг» (с.Гриців, Хмельницька обл.); - інноваційно-інвестиційний кластер (м.Тернопіль); - Вінницький переробно-харчовий кластер [13].
Карпатський	Хімічний, харчовий, оздоровлення і туризму, дерево-обробки, народних промислів, швейний, будівельний, автобудування [13].	- кластер виробництва сувенірів «Сузір'я»; - кластер Ліжникарства; - транспортно-логістичний кластер Закарпаття; - туристський кластер «Сім чудес України»; - Львівський кластер ІТ та бізнес-послуг; - кластер біотехнологій [13].
Причорноморський	Високих технологій, суднобудівний, мікроелектроніки, агропромисловий, рибний, логістики, оздоровлення і туризму [13].	- 7 кластерів в м. Севастополь; - транспортно-логістичний кластер «Південні ворота України» (м.Херсон); - кластер «Транзитний потенціал України» (м.Одеса); - 3 кластера в Придунав'ї; - 6 кластерів в Миколаївській обл. [13].
Поліський	Агропромисловий, продовольчий, екологічний туризм, деревообробки та обробки граніту [13].	- кластер деревообробки (Рокітнівський р-н Рівненської обл.); - лісові кластери; - туристсько-рекреаційні кластери [13];
Донецький	Машинобудівний, хімічний, гірничошахтний, металургійний, харчовий, переробної промисловості [13].	- кластер «Нові технології природокористування»; - транскордонний нанокластер [13].
Придніпровський	High-Tech (аеро-, електроніка, біотехнології), машинобудівний, металургійний, хімічний, харчової та переробної промисловості [13].	- кластер «Нові машини» табудівельний кластер (м.Дніпропетровськ); - кластер «АгроБУМ»; - медовий кластер «Бджола не знає кордонів» (м.Мелітополь); - харчовий кластер «Купуй Запорізьке. Обирай своє» (м.Запоріжжя) [13].
Східний	Високі технології, хімічний, машинобудівний, металургійний, металообробки, електроенергетики, харчової, паливної промисловості агро-промисловий, туризму та оздоровчого туризму [13].	- Регіональний кластер екологічно чистої агропродукції (Полтавська обл.); - Сумський кластер екологічно чистої АПК продукції; - Сумський будівельний кластер; - Харківський технопарк «Технополіс» [13].
Центральний	High-Tech (нові матеріали), будівельний, машинобудування, продовольчий, туризму [13].	- кластер «Енергетика сталого розвитку» (м.Київ, Політехника); - кластер «Технології інноваційного суспільства» (м.Київ, Політехника); - кластер «Інноваційна культура суспільства» (м.Київ, КНУ ім.Т.Шевченка); - кластер «Нові продукти харчування» (Київська обл.) [13].

Джерело: [13]

Їх специфікою є просування дослідницьких програм, навчання персоналу, дорадництво та консалтинг. Концепції національних технічних платформ може змінюватись в залежності від промислової та інноваційної політики, яку реалізує певна країна. Наприклад, уряд Нідерландів в діяльності НТП робить акцент на створенні тимчасових венчурних фондів, які існують протягом функціонування платформи. Уряд Австрії розвиває ТП в якості мережі агентств, які виконують інтегруючу функцію між сторонами певного сектору, фінансування діяльності платформ здійснюється за рахунок державних коштів [9].

Реалією сьогодення України є відсутність правових підстав для створення та функціонування національних технологічних платформ, що суттєво гальмує їх появу. Таким чином, створення національних технологічних платформ здатне значним чином стимулювати розвиток інноваційної діяльності виробничого сектору оскільки вони найбільш ефективним образом об'єднують всіх суб'єктів відносин, які виникають при створенні, обміні та споживанні інновацій.

Дослідження поширених в країні стратегічних інноваційних структур дозволило зробити наступний порівняльний аналіз (табл. 3).

Таблиця 3 Порівняльний аналіз стратегічних інноваційних структур в Україні

Ознака	Науковий парк	Технологічний парк	Кластер	Технологічна платформа
Напрямок відносин, що досліджуються	Переважають горизонтальні, можливі вертикальні	Переважають вертикальні	Переважають горизонтальні	Переважають горизонтальні
Ініціатива створення	Навчальний заклад	Підприємці	Група підприємців, що є кооперуються для взаємопідтримки	Промислові підприємці певної галузі
Обмеження в свободі вибору проектів	Незначні	Значні	Відсутні	Відсутні
Принадлежність до галузі	Галузі відповідно до напрямку діяльності навчального закладу	Конкретна галузь	Міжгалузева	Будь-які галузі промисловості
Інноваційна спрямованість	Виключно інноваційна спрямованість	Виключно інноваційна спрямованість	Відповідно до типу кластера	Інноваційна спрямованість
Основна ознака формування	Територіальна та галузева	Територіальна та галузева	Територіальна	Галузева

Джерело: розроблено автором на основі [14]

Висновки. На основі викладеного матеріалу можна зробити висновок, що саме кластери та технологічні платформи є найбільш підходящими організаціями, що стимулюють розвиток інноваційної діяльності на рівні держави та регіону. Через свою специфіку технологічні платформи формуються за галузевою ознакою і тому поширена думка, що вони відповідають

скоріше загальнодержавній інноваційній політики. Проте слід зауважити, що в Україні існує міжрегіональний поділ праці, при якому галузь промисловості прив'язується до певної території. Цей факт можна пояснити наявністю на зазначеній території специфічного ресурсу, притаманного для даної галузі на кшталт видобувної чи металургійної промисловості в Донецькому

регіоні чи суднобудування в Подальші дослідження мають бути Причорноморському регіоні. Відповідно, присвячені розробці організаційно-технологічні платформи можуть виступати як економічного механізму стимулювання стратегічна одиниця регіонального інноваційної діяльності підприємств в інноваційного розвитку. регіоні.

Література:

1. Федулова Л. Організаційні механізми формування результативної регіональної інноваційної системи [Електронний ресурс] / Л. Федулова. – Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/SpPrior_13/22.pdf.
2. Третяк В. Проблеми формування та напрямки реалізації регіональної інноваційної політики / В. Третяк, Н. Дронова // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 2. – С.154 – 156.
3. Махмутов А. Инновационная политика в Украине / А. Махмутов // Економіст. – 2003. – № 9. – С. 59 – 63.
4. Костак З. Вплив регіональної інноваційної політики на розвиток економіки регіону / З. Костак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4. – С. 9 – 20.
5. Наконечна Т. Регіональна інноваційна політика як фактор зростання національної економіки [Електронний ресурс]. Т. Наконечна. – Режим доступу: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/756>.
6. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент / Р. А. Фатхутдинов. – Санкт-Петербург: Питер, 2006. – 448 с.
7. Глущенко И. И. Система стратегического управления инновационной деятельностью / И. И. Глущенко. – Московская область: ООО НПЦ «Крылья», 2006. – 356 с.
8. Корчагин Ю. А. Региональная финансовая политика и экономика / Ю. А. Корчагин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 284 с.
9. Кластери і економічні платформи як механізми розвитку економіки України [Електронний ресурс] / [П. С. Смертенко, Л. І. Чернишев, І. І. Білан та ін.] // Вісник НАН України, № 3. – 2014. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/69187/09-Smertenko.pdf?sequence=1>.
10. Про наукові парки : закон України від 25 червня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>
11. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків : закон України від 16 липня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.
12. Формування технологічних кластерів як точок зростання економіки України / [Л. І. Федулова, Г. Л. Норд, Н. О. Руденко та ін.]. – Миколаїв : Іліон, 2012. – 295 с.
13. Українські кластери [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/karta/>.
14. Іртищева І. О. Інноваційне оновлення агропродовольчої сфери Причорноморського регіону: проблеми теорії та практики / І. О. Іртищева. – Миколаїв : Дизайн та поліграфія, 2010. – 412 с.

References:

1. Fedulova, L. I. (2009), *Orhanizatsijni mekhanizmy formuvannia rezul'tatyvnoi rehional'noi innovatsijnoi systemy* [The organizational mechanisms of effective regional innovation system formation], available at: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/SpPrior_13/22.pdf.
2. Tretiak, V. and Dronova, N. (2009), "Problemy formuvannia ta napriamky realizatsii rehional'noi innovatsijnoi polityky", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, vol. 2, pp. 154-156.
3. Makhmutov, A. (2009), "The Innovation policy in Ukraine", *Ekonomist*, vol. 9, pp. 59-63.
4. Kostak, Z. (2009), "The impact of regional innovation policy on the development of regional economy", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 19.4, pp. 9-20.
5. Nakonechna, T. (2009), *Rehional'na innovatsijna polityka iak faktor zrostannia natsional'noi ekonomiky* [The regional innovation policy as a factor of the growth of the national economy], available at: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/756>.
6. Fatkhutdynov, R. A. (2006), *Ynnovatsyonnyi menedzhment* [Innovative management], Pyter, Sankt-Pyterburh, Russia.
7. Hlushchenko, Y. Y. (2006), *Systema stratehicheskoho upravleniya innovatsyonnoi dejatel'nostiu* [System of strategic management of innovation activity], ООО NPTs «Krylia», Russia.
8. Korchahyn, Yu. A. (2006), *Rehionalnaia fynansovaia polityka i ekonomyka* [Regional financial policy and economics], Fenyks, Rostov-na-Donu, Russia.

9. Smertenko, P. S. Chernyshe, L. I. and Bilan, I. I. (2014), "Clusters and economic platforms as mechanisms of economic development of Ukraine", *Visnyk NAN Ukrainy*, vol. 3, pp. 67-76.
10. The Verhovna Rada of Ukraine (2009), "Pro naukovi parky" [About science parks], available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>.
11. The Verhovna Rada of Ukraine (1999), "Pro specialnyj rezhym innovacijnoi dijalnosti tehnologichnyh parkiv" [About the special regime of innovation activity of technological parks], available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.
12. Fedulova, L. I. Nord, G. L. and Rudenko, N. O. (2012), *Formuvannja tehnologichnyh klasteriv jak tochok zrostannja ekonomiky Ukrainy* [Formation of technological clusters as points of growth of the Ukrainian economy], Ilion, Mykolaiv, Ukraine.
13. *Ukrajinski klasteri* [Ukrainian clusters], available at: <http://ucluster.org/universitet/klasteri-ukraina/karta/>.
14. Irtysheva, I. O. (2010), *Innovacijne onovlennja agroprodovol'choi sfery Prychornomors'kogo regionu: problemy teorii ta praktyky* [Innovative renewal of the agro-food sector of the Black Sea region: problems of theory and practice], Dyzejn ta poligrafija, Mykolaiv, Ukraine.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License